

ia), a les comarques costeres i a les de l'extrem Sud i Marina, on *hi ha* ha estat recobert per la forma amb abús de *n'* —*ga* en lloc de *hi ha*—, s'ha reemplaçat *ias* per una variant vulgar deturpada *yás!*, que jo mateix vaig sentir a Dénia i Alfàs, i Canyís en posa casos 5 en els seus diàlegs en parlar de Monòver: «*Nyas* un papé. —Papé no en vull: m'a [m'he'] acostumat al de la Caena, que no li encontre gust al tabaco en atre» (*Canyissaes*, 9, de nou p. 118 i passim).

Però també per allà deu reprendre l'àrea de la varian 10 tant primitiva *ias*, car a Alacant Pere Barnils anotava *lās* «francès *voici*», sens dubte del mateix semi-bilingüe de família oriolana del qual recull la forma acastellanada i amb «lleísmo» *lēma* 'rovell d'ou' (*Die Mundart von Alacant*, pp. 31, 36). Josep Giner i March 15 afegeix que també es diu així a Succa i Cullera: recorda que, en telegrafiar-li des de Cullera el resultat d'unes eleccions famoses, li anaven dient: «Tal, tants vots; *nyas!*. Tal altre, tants, --». El valor en realitat és idèntic al de les altres dues variants fonètiques, 20 car si *nyas* es pot usar absolutament quasi a manera d'interjecció —«*nyas* (donant una galdada a un), si en vols més para el cabàs!» dita proverbial—, també s'hi usa no menys quan ho pronuncien amb *i* o *g*: «Vaig a pagar-te: *ias!*», «ací tens eixes coses: *ias*, guarda-te 25 les, no les pergues».

A les Illes, al costat de *ias* s'usa *jau*, quan es diu a un plural, i ve encara més planerament d'HABEATIS > (A)IAT(1)S: «Vos duim la vostra estimada. / —Què vol dir? —Vol dir, ben clar: / *Jau*, vat-aquí la madona, / que la peste li ha tocat», PdAPenya (*IdOr* I, 141); anàlogament en les *Comèdies* de BFerrà (*IdOr* I, 27); en una cobla menorquina: «Dels dos que jo teng, / *jau*, un llençolet; / tapau-ló, sa Mare, / que no tengui fred», Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 63); i a Eivissa «*yau*: tomad» (PzCabr.). En el Migjorn valencià també es degué dir *jau/iau* paral·lelament, però allà sota la influència del joc de formes vulgarment sinònimes *preneu/prengau/prengueu*, *veiam/veigau/veigueu* et 40 cetera, en lloc de *iau* avui diuen *iaçéu*: *yagéu*; *yagéu* *pá*, vaig anotar a Alberic dirigint-se a molts (1962); AMAlcover: «*ias* i *iagueu*, en lloc del mall. *ias*, *jau*, per donar una cosa a un altre» a Benigani (*BDLC* X 185); Giner ens trasmet *iaçéu* («~ pa» en boca d'un cap de casa que l'ha llescat), com a cosa que «es deia 45 en la Ribera».

Per més que ja els hi vaig comparar en el DCEC (II, 859b i n. 8), citant-ne en extenso alguns exs., serà 50 no de recordar no sols els que hi ha dels cast. ant. *evás* i *evades*, que ja hi donava del *Cid*, *Disputa Crist.* *udío*, *Gral. Estoria*, *Corbacho* etc. i tot afegint que n'ara n'hi ha d'altres en els *Fueros de Aragón* de Vilander i altres fonts, n'aduirem un de l'analogic *evad* en el *Conde Lucanor*, que ens mostra la identitat l'ús fraseològic: «Conde, mucho gradesco a Dios, por 55 la merced que me fizo en acertar tan bien como acerté, n el consejo que vos di en el casamiento de vuestra ija: *evad* aquí vuestro yerno, que vos ha sacado de rision» (ed. HZUrefia, 115). La forma portuguesa tingué vida més migrada, però es conserva fins avui en el 60

proverbi «*ava-che* a ti, *aváche* a ti! não ficará nada para mi» no sols recollit pels diccs. de Morais, Vieira, Faria i Acad. Port., sinó estudiat històricament per Carolina Michaëlis (*Tausend Port. Sprichwörter*, § 984), per Leite de Vasconcelos (*RLus.* IX, 182) i per Adrião (ib. XXXII, 37).

Crec que basta aquesta exposició àmplia, i històrica, dels fets, per deixar establerta l'etimologia HABEAS, HABEATIS i descartades les altres que se n'havien asajats. 5

Altament és possible que, en èpoques antigues, més reculades, vagi haver-hi altres persones, i fins altres temps, en aquest ús proclític, i merament demostratiu, d'HABEAS, HABEATIS. Almenys un cas de HABEAMUS és força clar. Sanelo ens dona testimoni de les frases de *jam*, resultant paral·lelament de l'afèresi de **ajam(us)*, adduint-ne les frases *jam com plòu*, *jam com poràs vindre*, que hem d'entendre com valent pròpiament 'tinguem present com podràs venir', per més que ell guiant-se per la pseudo-etimologia *vejiam* tradueixi «veamos como llueve, veamos como podràs venir»; admetem, això prou, que el veinatge de formes i idees amb *veiam* pogué influir-hi.

Partint d'una generalització d'aquests usos d'abast més ampli, és com es degué formar, en català dialectal modern, tot un verb analògic *ajar* amb el sentit de 'heure', 'apoderar-se (d'una cosa)', amb infinitiu neològic segons l'analogia de *anau/anar*, *cantau/cantar*, *féu/fer* etc. Ja n'hi ha algun testimoni medieval. Un pobre marit, massa escoltador de les voracitats mulle- 10 rívoles, es defensa: «—Si no tenim diners! —*Ajau-ne!*— Tant, tant, que haurà a fer mal barat, per complaure a la muller», StVicentF; imprès *hajau-ne* en *Serm.* II, 42.30, però és fals al·legar que això sigui una forma del verb *haver* en el seu valor de 'heure', car de l'un o de l'altre que fos, sempre hauria de tenir la forma *haveu* amb *é*.

L'Arxipreste de Hita, tan maligne com bon observador lingüístic, ja s'havia fixat (c. 1324), en la burlesca historieta amb què amenitza el *Libro de Buen Amor* (474ss.), en aquest ús que feien de *ajam* els mercaders viatjants barcelonesos, en les paraules que, en la seva caricatura, posa en boca del cornut. «Obligant-li tots sos béns *ajats* <'ja guanyats'> y per aver, on se vulla que sian», doc. tarragonès de 1549 (DRRecasens, *La Secuila*, p. 15; en altres més tardans d'aquesta col·lec- 15 cció, la mateixa fórmula apareix amb forma verbal tri-vialitzada com «sos béns *aguts* y per aver», a. 1650, ib., p. 44). I des del català medieval degué propagar-se això al sicilià (on -BI- > -j- està en gran desacord amb el tirat general de la fonètica autòctona): d'on sic. «*ajari*: avere» en una comèdia de G. Meli, representa- da a Palerm el 1798 (Mangò, *Teatro Sic.*, 1961, p. 85).

Avui l'ús d'aquest verb ha quedat vivaç des del Ros- 20 selló canigonenc, al llarg de la costa, fins a Blanes i un poc més al Sud (desconegut ja de St. Pol cap a Bna.), i si bé ja no és gaire de Pineda, encara l'he sentit algun cop a pagesos muntanyencs del seu terme. 6 Cap a Ponent passa del Canigó: «Voleu la cana? ['bas- to'] —O! *áz-mà-lé*», Fillols (1960); «la servieta, l'has